

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-14>

УДК 338.2:005.94

Тетяна БОРЕЦЬКА

Вінницький національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-7966-228X>

e-mail: boreckatetana@gmail.com

ВПЛИВ НЕСТАБІЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: АНАЛІЗ ТА ВИКЛИКИ

Стаття досліджує фактори нестабільності економічного середовища, такі як інфляція, зміни курсів валют, ризик політичної нестабільності та інші, і їх вплив на фінансову стійкість підприємств. Зроблено аналіз ризиків і викликів, які стоять перед підприємствами в умовах нестабільного економічного середовища.

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємства, аналіз, виклики, законодавство, макроекономічні фактори, політичні ризики, експорт, економічна безпека.

Tetyana BORETSKA

Vinnitsya National Agrarian University

THE IMPACT OF THE UNSTABLE ECONOMIC ENVIRONMENT ON THE FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES: ANALYSIS AND CHALLENGES

The modern world is characterized by constant changes and instability of the economic environment, which poses new and complex challenges to enterprises. The instability of the economy affects various aspects of the activities of enterprises, but it has a particularly significant effect on their financial stability.

Financial stability is one of the main prerequisites for the successful and stable operation of the enterprise in any conditions. The need to ensure financial stability is due to the growing risks and threats that accompany the instability of the economy. Changes in macroeconomic indicators, exchange rate fluctuations, unfavorable legislative decisions and other economic factors can significantly affect the financial condition of the enterprise.

The article examines the factors of instability of the economic environment, such as inflation, changes in currency rates, the risk of political instability, and others, and their impact on the financial stability of enterprises. An analysis of the risks and challenges faced by enterprises in an unstable economic environment was made. An analysis of the impact of an unstable economic environment on the financial stability of enterprises was carried out. Within the framework of this study, the factors of instability of the economic environment were analyzed, their possible consequences for the financial condition of enterprises, as well as recommendations were provided regarding strategies for managing financial stability in the conditions of an unstable economic environment. Research is aimed at helping enterprises to respond more effectively to changes and ensure the stability of their financial position.

Key words: financial stability, enterprises, analysis, challenges, legislation, macroeconomic factors, political risks, export, economic security.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Нестабільне економічне середовище представляє серйозний виклик для підприємств у всіх секторах господарства. Це може бути спричинене різними факторами, такими як економічні кризи, зміни в законодавстві, макроекономічні зміни, політичні та геополітичні ризики [1–3]. Аналіз нестабільного економічного середовища може допомогти підприємствам розуміти ці виклики і приймати стратегічні рішення для забезпечення фінансової стійкості.

По-перше, економічні кризи та рецесії є одним з найпоширеніших факторів нестабільності. Вони можуть мати серйозний вплив на попит, виробництво та доходи підприємств. Наприклад, підвищення безробіття та зниження споживчого попиту може зменшити обсяг продажів підприємств, що може призвести до скорочення виробництва та збільшення ризиків дефолту [4].

По-друге, зміни в законодавстві та податковій політиці можуть стати неочікуваними витратами для підприємств. Нові закони або податкові зміни можуть призвести до збільшення витрат або обмеження можливостей ведення бізнесу. Підприємства повинні стежити за змінами у законодавстві та вчасно адаптуватися до нових правових умов.

По-третє, макроекономічні фактори, такі як інфляція, коливання валютних курсів та обмеження зовнішньої торгівлі, можуть суттєво вплинути на фінансовий стан підприємств [4]. Наприклад, зростання інфляції може збільшити вартість сировини та матеріалів, що призведе до збільшення виробничих витрат. Зміни валютних курсів можуть також спричинити коливання у вартості імпортованих товарів та послуг.

По-четверте, політичні та геополітичні ризики можуть призвести до невизначеності та небезпек для підприємств. Політичні зміни, конфлікти та інші геополітичні події можуть спричинити зміни у законодавстві, торговельних угодах та міжнародних відносинах, що може вплинути на міжнародний бізнес та постачання [5].

Рис. 1. Ключові фактори нестабільності економічного середовища

Аналіз нестабільного економічного середовища допомагає підприємствам зрозуміти ризики та можливості, що виникають в умовах нестабільності. Він допомагає виявити слабкі місця та прийняти заходи для забезпечення фінансової стійкості, такі як диверсифікація джерел доходів, захист від коливань валютних курсів, адаптація до змін у правових умовах та впровадження ефективного управління ризиками [6]. Це дозволяє підприємствам ефективніше працювати в умовах нестабільного економічного середовища та досягати успіху в найскладніших умовах.

Аналіз досліджень та публікацій

Останні дослідження та публікації великою мірою зосереджені на проблемі фінансової стійкості підприємств і шляхах її забезпечення. Це привертає увагу вчених з різних країн, включаючи Абрютину М.С., Цал-Цалко Ю.С., Філімонову О.С. та інших. Праці Коритько Т.Ю., Пілецької С.Т., вивчають проблеми фінансової стійкості та фактори, які її забезпечують, як одну з головних тем досліджень. Окрім цього, вчені, такі як Арєф'єва О.В., Бондаренко О., Сухецький В., Давидюк Т. Шкарлет С. тощо, досліджують поняття економічної безпеки підприємств, класифікацію економічних загроз та інтересів, а також підходи до оцінювання рівня економічної безпеки.

Відносно адаптивного управління в цій сфері, дослідження проводяться науковцями, такими як Зяблицька Н.В., Цибізов А.А., Тюкін І.Ю.

Незважаючи на широкий спектр досліджень у зазначеній проблематиці все ще існує багато не вирішених питань. Така необхідність дослідження є актуальною в українській економіці, яка динамічно розвивається, і це робить тему дослідження теоретично та практично актуальною [7].

Формулювання цілей статті

Метою роботи є виявлення ключових факторів нестабільності, які можуть впливати на фінансову стійкість підприємств, а також розгляд викликів, які стоять перед ними у таких умовах.

Виклад основного матеріалу

Фінансова стійкість підприємств завжди стоїть перед численними викликами, особливо в умовах нестабільного економічного середовища. Деякі з головних викликів, з якими стикаються підприємства, щоб забезпечити стабільність своєї фінансової позиції, включають наступні:

Економічні кризи та рецесії: Економічні кризи можуть призвести до зниження попиту на товари та послуги підприємств, збільшення заборгованості клієнтів, скорочення обсягів продажів і зниження прибутків. Рецесії можуть спричинити загрозу неплатоспроможності та дефолту. У таких умовах підприємства повинні зосередитися на ефективному управлінні ліквідністю, оптимізації витрат та розробці стратегій, що допоможуть їм протистояти економічним спадам.

Зміни в законодавстві та податковій політиці: Зміни в правовому середовищі можуть мати дуже позитивний або негативний вплив на фінансову стійкість підприємств. Збільшення податків або введення нових обов'язкових платежів може знизити доходи підприємств і підвищити їх витрати. Підприємства повинні бути готові до впровадження нових законодавчих норм та реагувати на них з метою забезпечення фінансової стабільності.

Макроекономічні зміни: Зміни на макроекономічному рівні, такі як інфляція, зміни валютних курсів, коливання ставок, можуть суттєво вплинути на фінансовий стан підприємств. Збільшення вартості сировини та матеріалів може зроби́ти виробництво дорожчим, а зміни валютних курсів можуть знизити прибутковість при вивезенні товарів на зовнішні ринки. Підприємства повинні знайти ефективні інструменти захисту від таких ризиків і врахувати їх у своїх фінансових стратегіях.

Конкуренція та зміни споживчих уподобань: Зростання конкуренції на ринку може призвести до зниження цін та обсягів продажів підприємств, що може збільшити тиск на їхню прибутковість. Крім того, зміни в споживчих уподобаннях можуть вимагати змін у продукції або послугах підприємств. Це може вимагати великих інвестицій у дослідження та розробку нових продуктів або переорієнтацію бізнес-моделі. Підприємства повинні бути готові до адаптації до змін на ринку та розробки конкурентоспроможних стратегій.

Геополітичні ризики: Політичні конфлікти та непевна геополітична ситуація можуть вплинути на міжнародні відносини та торговельні відносини. Введення санкцій або зміни у торговельних угодах можуть негативно позначитися на зовнішніх ринках підприємств. Ці ризики вимагають ретельного аналізу та розробки стратегій ризик-менеджменту.

Узагальнюючи, забезпечення фінансової стійкості підприємств у нестабільному економічному середовищі вимагає активного планування, класифікації, гнучкості, здатності швидко реагувати на зміни та ефективного управління ризиками. Аналіз та врахування вищезазначених викликів допомагають підприємствам зберегти фінансову стійкість та успішно функціонувати в навколишніх незвичайних умовах.

Українська економіка суттєво змінилася після початку повномасштабного вторгнення. Одним із головних завдань в умовах війни є підтримання фінансової стабільності підприємств, оскільки країні потрібні великі ресурси, особливо фінансові, а розвиток підприємництва допомагає долати серйозні виклики та забезпечувати платоспроможність населення.

Добре, що незважаючи на великі труднощі в подальшій діяльності, чимало підприємців сприймають цей період як час нових можливостей і починають власну справу. Так, кількість новозареєстрованих суб'єктів господарювання практично не відрізняється від аналогічного періоду до початку війни. Більше того, темпи адаптації до умов війни вищі, ніж під час пандемії COVID-19: кількість новозареєстрованих суб'єктів господарювання та порівняно з відповідним періодом квітня 2020 року бізнес зріс на 29%.

Основною труднощію, з якою стикається сучасний бізнес, є відсутність належного людського капіталу. Згідно з даними ООН, до 15 березня понад три мільйони громадян залишили Україну, і більшість з них — працездатного віку, серед яких переважають жінки. Ситуація з чоловіками ще складніша, оскільки їх велика частина є кваліфікованими спеціалістами, але також є й некваліфіковані робітники.

Майже всі працівники, які залишили країну, стикаються з проблемами працевлаштування в нових умовах, особливо коли їхні навички та спеціалізації не відповідають вимогам робочих місць (рис. 3). Багато кваліфікованих співробітників змушені змінити свою професійну сферу, і, як правило, працювати на менш спеціалізованих посадах з нижчою заробітною платою.

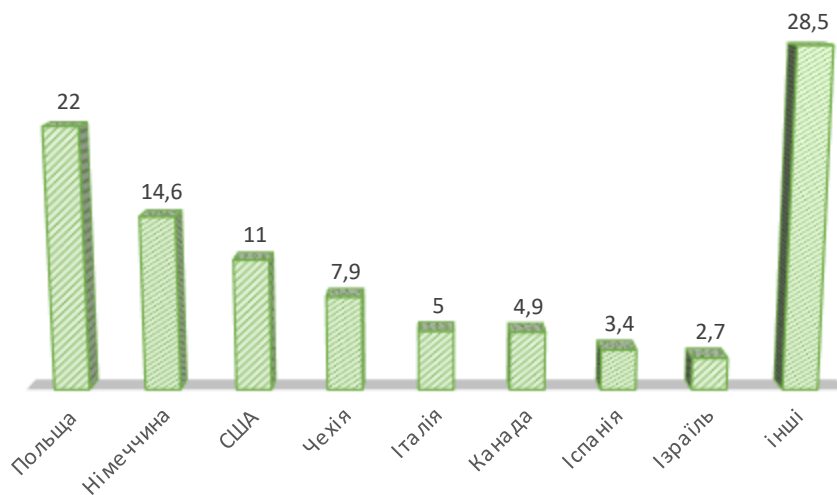

Рис. 2. Кількість українців у % які виїхали за кордон через війну

Крім того, конкуренція за робочі місця стає дуже жорсткою, особливо на територіях, де розміщено значну кількість переміщених осіб, і це створює дефіцит робітників для підприємств, які не можуть переїхати на безпечні території.

Враховуючи зазначені проблеми, підприємства стикаються з викликами щодо забезпечення необхідного людського потенціалу для своєї діяльності та збереження ефективної робочої сили. Вирішення цих проблем вимагає створення нових стратегій набору та розвитку персоналу, а також розгляду можливостей партнерства з освітніми та тренінговими організаціями для навчання та перекваліфікації працівників. Тільки шляхом вирішення цих викликів бізнес зможе досягти стабільності та успіху в нестабільних умовах [8].

Україна на сьогоднішній день є важливим трендом у Європі, що відкриває широкі можливості для багатьох підприємств у сфері експорту. Ті підприємці, які вбачають перспективи на європейському ринку, повинні прискорити свої зусилля щодо виходу на цей ринок. Війна, хоч і створила складність, також створила додаткові можливості для розвитку чесного бізнесу, адже псевдоспеціалісти та компанії-одноденки, не витримавши кризи, зникли з ринку, залишивши місце для інших учасників.

Держава також проявляє інтерес у забезпеченні фінансової стійкості та впровадженні заходів, що сприяють збереженню бізнесу, робочих місць і підтримці економіки України. В цьому напрямку розроблено ряд програм, для забезпечення фінансової стабільності підприємств.

Крім зазначених, на офіційному сайті «ДІЯ» можна знайти більше ініціатив підтримки бізнесу, які надаються державою для допомоги учасникам економіки в складних умовах.

Впровадження інноваційних підходів у управлінні фінансовою стійкістю є ключовим аспектом успішного функціонування підприємств, особливо в умовах нестабільного економічного середовища. Інновації у фінансовому управлінні сприяють забезпеченню стійкості та здатності підприємства витримувати зовнішні виклики та перетворювати їх у можливості. Ось деякі інноваційні підходи, які можуть бути використані:

Використання фінансових аналітичних інструментів: Впровадження сучасних фінансових аналітичних інструментів дозволяє збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних з різних джерел [8]. Це допомагає підприємствам зрозуміти їхню фінансову ситуацію більш точно, прогнозувати ризики та можливості, а також робити обґрунтовані фінансові рішення.

Цифрові технології у фінансах: Використання цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та автоматизовані процеси, дозволяє оптимізувати фінансовий облік, контроль та аналіз. Такі інновації допомагають підприємствам знизити витрати, підвищити ефективність та забезпечити надійність фінансових процесів.

Фінансовий ризик-менеджмент: Застосування передових методів управління фінансовими ризиками дозволяє підприємствам ідентифікувати, оцінювати та керувати ризиками, які можуть вплинути на їхню фінансову стійкість. Інструменти, такі як стрес-тестування, сценарний аналіз та моделювання ризиків, допомагають забезпечити оптимальну балансують ризиків та можливостей.

Інвестиції у дослідження та розвиток: Підприємства, які активно інвестують у дослідження та розвиток нових продуктів, технологій та процесів, мають перевагу на ринку. Інноваційні рішення можуть підвищити ефективність виробництва, знизити витрати та розширити ринки збуту.

Розвиток альтернативних джерел фінансування: Підприємства можуть звертатися до альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг, венчурний капітал, партнерства та співфінансування проектів. Це дозволяє залучати нові ресурси та ризик-капітал для розвитку бізнесу [8].

Зосередження на сталому розвитку: Постійна орієнтація на сталість та відповідальний бізнес допомагає зберегти фінансову стійкість в довгостроковій перспективі. Інноваційні проекти та рішення, які сприяють збереженню навколишнього середовища та спільнот, стають дедалі більш цінними в очах споживачів та інвесторів.

Впровадження інноваційних підходів у управлінні фінансовою стійкістю дозволяє підприємствам адаптуватися до змін у нестабільному економічному середовищі, забезпечувати ефективне використання ресурсів та зберігати конкурентну перевагу на ринку. Це допомагає забезпечити стійке фінансове положення підприємства і зберегти його успішність у довгостроковій перспективі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Основні виклики, з якими стикаються підприємства в умовах нестабільного економічного середовища, включають зміни споживчих уподобань та попиту, падіння обсягів продажів та прибутковості, зростання ризиків дефолту та невиконання зобов'язань.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємств у таких умовах необхідно впроваджувати інноваційні підходи у фінансовому управлінні. Використання фінансових аналітичних інструментів, цифрових технологій у фінансах, фінансовий ризик-менеджмент та інші інноваційні рішення допомагають забезпечити більш точний аналіз ситуації, прогнозування ризиків та здійснення обґрунтованих фінансових рішень.

Держава також грає важливу роль у підтримці фінансової стійкості підприємств. Розроблені програми, що спрямовані на компенсацію за працевлаштування, тимчасове переміщення підприємств з постраждалих регіонів, підтримку експорту та інші заходи допомагають зберегти бізнес, робочі місця та підтримати економіку країни.

Загалом, робота над забезпеченням фінансової стійкості підприємств в умовах нестабільного економічного середовища є складним завданням, але впровадження інноваційних підходів та державна підтримка можуть стати ефективними інструментами для подолання викликів і забезпечення успішного розвитку підприємств у таких умовах.

Література

1. Калетнік Г.М., Козяр Н.О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий урнал*. 2020. № 12 (314). С. 81–89.
2. Пілецька С.Т. Сутність економічної стійкості та її взаємозв'язок з кризовими процесами на підприємстві. *Бізнес Інформ*, 2014. № 5 (436). С. 286–290.
3. Гончарук І.В., Томашук І.В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення : монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2022. 334 с.
4. Гурочкіна В.В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 5 (21). С. 51–57.
5. Ареф'єва О.В., Мізюк С.Г., Ращепкін М.Д. Особливості формування економічного потенціалу підприємств із позицій економічної безпеки. *Науковий вісник*. 2018. Вип. 22, Ч. 1. С. 5–9.
6. Давидюк Т. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. Вип. 1(25). С. 39–52
7. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства. *Наука молода*. 2010. № 10. С. 178–181.
8. Бурлака С.А., Борецька Т.Ю. Економічні аспекти та напрямки розвитку енергетичного сектору України. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки*. 2022. № 3. С. 7–14.

References

1. Kaletnik H.M., Kozyar N.O. Strategic approaches to investing in the agricultural sector of Ukraine in the modern conditions of the development of the agricultural sector. *International Scientific and Production Journal "Agriculture Economy"*. 2020. No. 12 (314). P. 81–89.
2. Piletska S.T. The essence of economic stability and its relationship with crisis processes at the enterprise. *Business Inform*, 2014. No. 5 (436). P. 286–290.
3. Honcharuk I.V., Tomashuk I.V. Resource potential of rural areas: state and directions of strengthening: monograph. Vinnytsia: Tвори LLC, 2022. 334 p.
4. Gurochkina V.V. Innovative potential of the enterprise: essence and system of protection. *Economy: realities of time*. 2015. No. 5 (21). P. 51–57.
5. Arefieva O.V., Miziuk S.G., Rashchepkin M.D. Peculiarities of the formation of the economic potential of enterprises from the standpoint of economic security. *Scientific Bulletin*. 2018. Issue 22, Part 1. P. 5–9.
6. Davidiuk T. Financial and economic security or the financial component of economic security: an epistemological approach. *Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*. 2013. Issue 1(25). P. 39–52
7. Shevchenko I. Peculiarities of formation of economic security of the enterprise. *Science is young*. 2010. No. 10. P. 178–181.
8. Burlaka S.A., Boretska T.Yu. Economic aspects and directions of development of the energy sector of Ukraine. *Herald of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences series*. 2022. No. 3. P. 7–14.